

«EM SENTO GAIREBÉ SEMPRE IMMERS EN EL PRESENT»

Entrevista a Josep Maria Espinàs

> Per Teresa Amat amb la col·laboració de Guillem Miralles

teresa.amat@gmail.com | guillem.miralles@gmail.com

Josep Maria Espinàs (Barcelona, 1927) és autor d'una àmplia obra narrativa dominada per l'element realista i testimonial, que ha connectat molt bé amb el públic lector. Des dels seus inicis com a escriptor, ha combinat la literatura i el periodisme, publicant diverses novel·les (*Tots som iguals*, *Combat de nit*, *Varietés*, *Vermell i passa* entre d'altres), llibres de viatges per Catalunya (des del mític *Viatge al Pirineu de Lleida* (1957) que féu amb Camilo José Cela, fins als més recents), i exercint l'articulisme diari (des del 1976 fins ara, primer a *l'Avui*, i després a *El Periódico*). També va ser impulsor del grup dels Setze Jutges i ha presentat diversos programes de televisió. Recentment ha publicat el llibre *Relacions particulars* on retrata la seva experiència personal amb sis autors literaris.

Que en un número que pren com a referència temàtica l'any 2084 hi surti entrevistat un escriptor que acaba de fer vuitanta anys pot semblar estrany, o si més no, curiós. Però, segons el nostre punt de vista, no ho és tant, i ens explicarem. Quan al llarg d'aquests darrers cinc anys, des de diferents mitjans de comunicació, se'ns ha preguntat si a *Paper de Vidre* donem cabuda bàsicament a l'escriptura jove, emergent i alternativa, mai hem sabut ben bé què dir. Potser, en part sí, però no ben bé del tot ni expressat amb aquestes paraules. De fet, l'objectiu principal de la revista no és convertir-nos en abanderats de res. Com a molt, es tracta d'estimular que els textos que hi apareguin siguin fidels a un discurs personal, lluny de tendències més o menys preestablertes, i que reflecteixin en la mesura del possible, un posicionament singular davant el que ens envolta, i tan se val si això és considerat alternatiu i emergent o no. Espinàs, ara o abans, compleix perfectament aquestes premisses, i estariem d'acord que la capacitat de perdurar i ser incisiu, de construir discursos atractius, ser fidel a un discurs i estil personals i fer-se guanyar lectors, no té res a veure amb ser jove o no. És ben bé segur que Espinàs no viurà l'any 2084, però també ho és que tampoc ho farà cap dels col·laboradors habituals de la revista, si la ciència no és capaç de canviar molt les coses. Per tant, doncs, benvingut Espinàs al *Paper de Vidre*.

TA: Vostè sol afirmar que no li interessa el passat ni s'inquieta gaire pel futur. Creu que tothom interpreta ben bé el que vol dir? Es considera un antinostàlgic?

Si volguéssim que la gent ens entengués, hauríem d'intentar matisar molt. Jo no vull dir que el passat no m'interessa, ni el futur. Vull dir que no el tinc present en l'experiència de la vida diària. Que em sento sempre, o gairebé sempre, immers en el present.

GM: Sembla que, per escriure els seus articles, més que llegir molts textos, el que fa és estar atent al seu voltant per copsar petits detalls i explicar-los bé. És així?

Es parteix de l'observació, i de l'associació d'observacions es pot arribar a la reflexió.

Els qui es diuen ciutadans del món tenen la supèrbia de no voler ser d'enlloc

TA: En el seu darrer llibre, *Relacions particulars*, en el capítol sobre Foix diu: «Qui sap si el nostre país té un problema general d'asincronia: no fer les coses que s'han de fer en el moment que s'han de fer. Mandregem quan hauríem de treballar, escridassem quan hauríem de reflexionar, som primmirats quan caldria ser decidits...». Quins altres mals crònics creu que arrosseguem?

Ens costa anar refent. Tendim més a desfer (destruir) i a fer (començar, crear).

GM: També a *Relacions particulars*, escriu: «A Foix no el va afavorir que en la postguerra els intel·lectuals haguessin de buscar un model, i el busquessin, és clar, en un intel·lectual com Carles Riba.» I després explica: «Si la decisió l'haguessin tingut els artistes, la bandera de la identitat i la resistència l'haurien

fet amb els colors d'en Foix.» No creu que tant amb l'elecció de Riba com amb una d'hipotètica de Foix, l'escollit disposava de difícil connexió amb el públic lector?

Sí. Però en aquell temps de postguerra la tria la feia una minoria. I la poesia satisfia l'elit. Els prosistes, amb més possibilitats de connexió, no; eren més «impurs».

TA: Encara a *Relacions particulars*, i a propòsit de Pla, diu que va tenir el mèrit indiscutible de guanyar-se la vida escrivint, no com «alguns escriptors d'ara, amb sous pagats per institucions de l'Administració, que es permeten el luxe impertinent de ser puristes i practicar una literatura de minidosi. És la moderna via del prestigi ràpid.» Ens queda el consol que, de tan pura i esquivada, també sigui de digestió i evacuació ràpida? Continua veient molt d'exhibicionisme i pedanteria en la literatura actual?

No és tan diferent d'altres èpoques. Potser ara els mitjans la fan més visible.

GM: Per què creu que en temps de la dictadura, quan la llengua catalana va desaparèixer de les aules però continuava parlant-se al pati (a l'inrevés que actualment), els escriptors usaven majoritàriament un català enfarfegat?

Alguns perquè tenien vocació d'enfarfegament, d'altres perquè no sabien escriure amb més senzillesa. També passa avui.

GM: Fa uns anys el periodista Enric Vila va publicar *Entre el rostre i la màscara*, una interpretació de la vida i obra del seu cunyat Néstor Luján. En una entrevista a aquesta revista, Vila aclaria que en realitat «parlava de persones enterades en vida durant el franquisme, dels drames individuals sòrdids que va provocar, dels somnis escapçats en vida». Vostè que és de la generació de Luján, com va viure aquesta època? Coincideix o discrepa de la visió de Vila?

Hi va haver, certament, marginacions i frustracions. Però també, a pesar del franquisme, van néixer vocacions i somnis.

TA: «Els ciutadans del món no podran sortir mai de casa seva, mai podran sentir-se estrangers enlloc. Quina llàstima», diu a «Estranger», dins *Temps afegit*. S'ha trobat mai algun «ciudadà del món» que no fos profundament casolà?

El que vull dir és que els qui es diuen ciutadans del món tenen la supèrbia de no voler ser d'enlloc.

TA: En un altre apunt de *Temps afegit* diu: «La pregunta inevitable de l'entrevistador: un viatge a peu, com els que fas, també suposa un viatge interior? Dic que no, i sé que immediatament el viatge i jo perdem categoria.» Alguns també li han penjat l'etiqueta de «xirucaire», pels seus viatges a peu. Pot ser que tant aquests com els amants dels viatges interiors ni tan sols s'hagin dignat a llegir-lo?

No he tingut mai xiruques, ni tenda de campanya, ni sac de dormir, ni m'han interessat les excursions. Sóc un escriptor que ha caminat per descobrir i explicar alguna cosa. L'experiència convertida en narració literària. Els lectors ho han entès.

TA: Quan va escriure *L'ecologisme és un egoisme, no pocs fonamentalistes del verd es van irritar*. Creu que als últims anys han entès que moltes coses que vostè hi deia eren del tot enraonades?

És un llibre que va sortir massa aviat. Aleshores, la propaganda ecologista substituïa la religió, no tenia cap rigor i mostrava, sense adonar-se'n, la vanitat i l'egocentrisme de l'espècie humana.

GM: Quim Monzó va escriure que, a través de la lectura dels seus articles, va entendre que «és més efectiva una opinió dita amb coherència i un somriure que no pas amb impropis suposadament provocadors». Creu que a la societat actualment falten coherència i somriures i sobren provocadors que llancen impropis?

En altres països ja han admès que la importància literària no la dóna el gènere, sinó la qualitat de l'escriptura

En una societat hi ha d'haver de tot. La diversitat és feliçment inevitable.

TA: Li han retret sovint que abandonés la novel·la, potser des d'aquella convicció que ser un escriptor «important» implica estar instal·lat en un dels dos

**graons superiors d'aquesta curiosa jerarquia de l'ofici: poeta, novel·lista, con-
tista, assagista, articulista... Creu que això passa arreu o només en aquest país
nostre?**

Potser molt especialment a Catalunya. En altres països ja han admès que la
importància literària no la dóna el gènere, sinó la qualitat de l'escriptura.

**TA: Hi ha un Espinàs líric, però gens carrincló, que apareix de tant en tant
(penso en algunes de les petites peces de *Temps afegit*, per exemple). És una
cosa que també trobem molt en Pla, encara que sospito que, al revés de Pla,
no ens sortirà amb un «Ai, Reparada...!» o amb uns «versos del *retour d'âge*»...
Però continua escrivint aquelles poesies per a les celebracions privades, per
pur divertiment i una mica o molt sarcàstiques?**

Sí. Conec la mètrica i l'ofici de fer versos. I el practico. Al capdavall, el que en
diuen *poesies* gairebé sempre han nascut —també les intimistes i ambicioses—
d'unes «circumstàncies». Versificar és intentar trobar alguna senzilla idea i dis-
ciplinar-la.

**TA: Hi ha una cosa en la seva escriptura que a mi m'interessa molt, i diria que
a molts lectors seus: la seva aguda capacitat per descobrir-nos i fer-nos apre-
ciar, en els llibres de viatges, les traces de l'element humà, el seu artifici civilit-
zador, enfront de la mera contemplació extasiada de la natura.**

Sóc partidari de l'espècie humana que es defineix per la capacitat d'artifici.
Un paisatge m'atrau més si hi veig un senyal de presència de l'home, un pont,
un muret de pedra que limita els camps.

**GM: Segons ens consta, no acostuma a navegar per Internet. La nostra és una
revista digital. Què creu que aporta el mitjà digital a la nostra època? Més
avantatges que inconvenients?**

No estic informatitzat. A la llarga quedaran els avantatges. Com amb tot: quan
es passi de l'abús a l'ús.

**TA: Sabem que li agrada la música, i fa poc li vaig sentir a dir que li agradava
ballar, cosa que em sembla fantàstica, perquè m'imagino ben pocs escriptors
ballant. Digui'm una música o una cançó que el faria posar-se a ballar ara
mateix per desfer-se d'aquest parell d'entrevistadors.**

Ballar és una forma agradable de respirar. De sentir que la vida és ritme.
Qualsevol peça jazzística o una de les excel·lents cançons nord-americanes que
ja fa setanta anys que acrediten que estan molt ben fetes.